

Balio Sruogos laiškas Juozapai Sruogai, 1939-02-22, iš Kauno - į Tilžę

Mielas Juozapai, / 1) Tavo samprotavimams Adolpo reikalu aš visiškai pritariu, - visai teisingai galvoji.

Mielas Juozapai,

1) Tavo [1] samprotavimams Adolpo [2] reikalu [3] aš visiškai pritariu, - visai teisingai galvoji [4]. Tikrai: jeigu aš būčiau žinojęs apie jo susirašinėjamą dėl Neimanno [5] ir emigrantų būrio, - tai savo prašymą aš būčiau kitaip rašęs, - o dabar pats, kaip durnas, įklimpau [6]. Kad prašymas atmestas - rašė „Laikas“ [7], bet tai yra ne visai taip. Dr. Biel-ui [8] aš skambinau, tai, pasirodo, jis dar iki šiolei tebesirūpina, susitarėm, kad už poros dienų jam dar paskambinsiu. Aš gavau tokį išpūdį: Prezidentas norėtų atsižvelgti mano prašymo, bet labai spiriasi Teisingumo ministeris [9], ir dr. Bielsk. [10] su juo derybas veda. Iš tavo laiškų man savaime suprantamas Teisingumo ministro nenoras prašymą tenkinti [11]. Adolpui reikėtų tai pasakyti, bet aš nežinau, kaip tai padaryti. Aš jam to negaliu pasakyti. Jeigu jis mane durnium laiko ir kalba su manimi taip, tarytum aš nieko nesuprascčiau, tai ką gi aš jam sakysiu! Baisiai jau įkyrėjo visa ta istorija, tiek nervų ir sveikatos suėdė, - ir dar toliau durnių vaidinti - tai jau nepakenčiamai nuobodu. Telefonu kalbėjau ir su Kazimieru, - jis irgi taip pat galvoja ir jaučia (Tavo laišką jam šiandie perduodu). Ką gi čia mes bepadarysim!

2) Vėlos tvorą nuo Reingardto [12] - gali gerai išeiti, tik reikia duoti geri rėmeliai. Be rėmelių vėlos tvora bus nepatvari ir negraži, o su gerais rėmeliais gali būti gerai. Visą tą patvorį reikėtų apšodinti kerpamomis tujomis, padaryti žalia gyvatvorė, tuomet būtų tvarkoje. Rimtesnis dalykas - tvora nuo Dabušio [13]: dabartinė Dabušio tvora - baisiai šlykšti. Čia kažin ar ne geriau būtų duoti aukšta baltų plytų tvora, patį mūrą kaip nors įvairiau kombinuojant.

3) Jūsų žemėje augs gerai bet kokie vaismedžiai (Mikšiui [14] ir Sakavičiui [15] auga!). Tarp vaismedžių karlikų ir aukštaliemenių yra toks skirtumas: a) Karlikai auga labai nedideli, maximum - iki 3 metrų; vaisius pradeda duoti į antrus metus (po pasodinimo), trečiais metais - jau daug vaisių; aukštaliemenių vaisių reikia laukti daug ilgiau (4-5 metai); b) Karlikų galima pasodinti daug daugiau, galima sodinti 3-4 metrų atstume, o aukštaliemenių 6-8 metrų atstume; c) Karlikai po 25 metų jau baigti, reikia rauti ir kiti sodinti, aukštaliemeniai gyvena 60-80-100 metų; d) Karlikai lengviau prižiūrėti (purkštimas!), bet yra opesni ir geresnės priežiūros reikalauja (šaknys žiemai mėšlu apkloti!) - šaknys raizgos viršutiniame dirvos sluoksnyje); e) Vaisiai karlikų yra puikūs, - auga dideli ir skanūs; f) Mieste, galimas daiktas, geriau karlikai. Mes iki šiol sodinome aukštaliemenius, bet dabar nuo gatvės rengiamės sodinti ir karlikus, juo labiau kad aukšti medžiai čia saulę per daug užustotų; g) Apsvarstę šiuos skirtumus nuspręskite, kokių medžių jūs norite: aukštaliemenių ar karlikų (Šilkarskis [16] rėkia, kad tik karlikai reikia sodinti, o Jonynas [17] - už aukštaliemenius). Kai tai išsiaiškinsit (sodininkai čia nepatars: du mūsų specialistai - visai priešingų nuomonių!), tai tuomet tarsimės su Šilkarskiu: kokias rūšis (atmainas) sodinti. Dėl atmainų - tartis ne su Sakavičium: Sakavičius, norėdamas parduoti, įkalbės gal ir ne visai tinkamus, o Šilkarskis - draugiškai patars. Dėl atmainų - teks pasitikėti jo patarimais, o karlikai ar aukštaliemeniai - jūsų skonio dalykas. Karlikų pasodinsit daugiau, aukštaliemenių - mažiau. Kai p. Bronė [18] važiuos į Kauną, Jūs šį reikalą jau turite būti išsprendę, kitaip nebus galima derėtis dėl sodo sutvarkymo.

Labų dienų p. Bronei nuo mūsų.

Boles [19]

1938 vas. 22 [2r] // [2v] //

Tik dabar skambinau Bielskui, - jis sako, kad Teisingumo ministras nusistatęs priešingai, - net

bausmės sumažinti nenori, bet Bielskus dar su juo kalbėsias, – skambinsiu Bielskui už savaitės dar.’
[20] [1r] //

KOMENTARAI

- [1] Juozapas Sruoga (1886–1957) – vyriausiasis Balio Sruogos brolis. Teisininkas, diplomatas, URM tarnautojas. 1934–1940 m. Lietuvos konsulas Tilžėje.
- [2] Adolfas Sruoga (1887–1941) – vyresnysis Balio Sruogos brolis. Nuo 1927-10-18 Pašto valdybos direktorius. Nuo 1933-10-14 kalinys Kauno sunkių darbų kalėjime, 1935-02-26 Kauno apygardos teisme pripažintas kaltu dėl pašto ženklų padirbinėjimo, neteisėtos prekybos, pasisavinant už juos gautus pinigus, oficialių dokumentų klastojimo.
- [3] Artėjant 1939-02-16, Balys Sruoga, Juozapas Sruoga ir Kazimieras Sruoga tikėjosi, kad nuteistam jų broliui bus sumažinta bausmė (15 metų sunkių darbų kalėjimo) arba ji bus dovanota Prezidento malonės teise.
- [4] Juozapo Sruogos laiškas, rašytas 1939-02-24 ir adresuotas Baliui Sruogai, neišliko. Tačiau jo turinys atsiskleidžia kitame, toliau sekančiame Balio Sruogos laiške, kuriame nesutinkama su anksčiau išsakyta brolio nuomone dėl pagrindinio argumento – kodėl reikėtų Adolfą Sruogą paleisti iš kalėjimo, – kad jis išvyktų į užsienį, kur galėtų pasirūpinti trimis nepilnamečiais vaikais: „Tavo laiško dėstomoms mintims aš nelabai tepritariu“ (Balio Sruogos laiškas Juozapui Sruogai, iš Kauno – į Tilžę, 1939-03-01, [rankraštis], in: *LLTI BR*, f. 53, b. 313, l. 1r).
- [5] Ernst Neumann (1888–1955) – vienas Klaipėdos krašto nacių vadų, 1934-12-14–1935-03-26 Lietuvos kariuomenės teismo nuteistasis, 1935–1938 m. kalinys Kauno sunkių darbų kalėjime, kur turėjo praleisti 12 metų. Tačiau 1936 metų pradžioje jis kartu su bendrais padavė malonės prašymą Prezidentui. 1938-02-14 Prezidento malonės aktu amnestuotas. Paleistas iš Kauno kalėjimo Ernstas Neumannas tęsė antivalstybinę veiklą Klaipėdos krašte.
- [6] Balys Sruoga, pateikęs Prezidentui oficialų malonės prašymą dėl Adolfo Sruogos, nežinojo, kad nuteistasis pats ieškojo nelegalių galimybių, kaip ištrūkti į laisvę. Išsilaisvinti tikėjosi, padedamas Klaipėdos vokiečių – emigrantų ir kraštą beužimančių nacių. Adolfas Sruoga šį faktą nusišėpė nuo jo labai veikusių brolių, niekada jiems neatviravo. Pašto ženklų aferos byloje įrodyta, kad Adolfas Sruoga turėjo asmeninių ir verlo ryšių Vokietijoje, susirašinėjo su vokiečiais (ypač Arnoldu Ebeliu). Spėtina, kad Adolfas Sruoga, padedamas bičiulių vokiečių emigrantų, planavo atgauti laisvę, išsaugoti turtą. Politinė situacija tokiam avantiūristiškam kalinio sprendimui buvo palanki. Klaipėdos krašte stiprėjo nacių įtaka (1938-12-11 sudaryta nacistinė savivalda). Be to, Adolfas Sruoga Kauno sunkių darbų kalėjime susipažino su Klaipėdos krašto nacių lyderiu Ernstu Neumannu, gyveno su juo kalėjimo ligoninės viename kambaryje (žr. 1938-01-20 laišką). Ernstas Neumannas tik prieš 1938-02-16 buvo amnestuotas ir išleistas į laisvę. Prezidentui skirtame malonės prašyme Balys Sruoga, spėtina, pristatė Adolfą Sruogą kaip valdininką, nuteistą už finansinius nusižengimus. Adolfo Sruogos elgesys (slapta užmegzti asmeniniai ryšiai su Klaipėdos krašto vokiečiais, o ypač su nacių agentu Ernstu Neumannu) galėjo būti traktuojamas ne tik kaip rizikinga asmeninė kalinio išdaiga, neapgalvotas poelgis, o daug rimčiau – kaip valstybės išdavystė arba kolaboravimas. Adolfo Sruogos finansinė afera galėjo virsti politine byla. Nežinodamas šio fakto Balys Sruoga pasirinko netinkamą kalinio gynybos strategiją: malonės Adolfui Sruogai prašyme jis norėjo įtikinti Prezidentą ir teisingumo ministrą, kad kalinys ateityje pasitarnaus Lietuvai (Adolfas Sruoga, pasitaikius progai pabėgti iš kalėjimo, su vokiečiais ruošėsi emigruoti). Todėl aukščiausiems valstybės pareigūnams pasirodė, kad Balys Sruoga nepakankamai gerai supranta nuteisto brolio situaciją.

- [7] „Respublikos Prezidentas teisingumo ministro pristatymu vasario mėn. 16 d. proga vakar pasirašė apie 100 malonės aktų, kuriais dovanojamos ar sumažinamos bausmės eilei apygardos teismų ir apylinkės teismų baustiems asmenims. Dovanotos bausmės ir keliems Klaipėdos vokiečiams, kurie buvo nubausti pagal tautai ir valstybei saugoti įstatymą. Kitų vokiečių malonės prašymai tuo tarpu visai dar negauti.

Buv. paštų valdybos direktoriaus Adolfo Sruogos ir „aukso aferos“ didvyrio Chaimavičiaus malonės prašymai atmesti.

Šiandien krašto apsaugos ministras pristatys dovanoti bausmes keliolikai karo teismu baustiems už kriminalinius ir politinius nusikaltimus kaliniams.“ ([Nežinomas autorius], „Pasirašyta apie 100 malonės aktų“, in: *Laikas*, Kaunas, 1939-02-15, Nr. 38, p. 4).

- [8] Pijus Bielskus (1880–1958) – kunigas, filosofijos mokslų daktaras. 1921–1940 m. LR Prezidento kanceliarijos viršininkas.
- [9] Jonas Gudauskas (1890–1980) – teisininkas, politikas. 1938-12-05–1939-03-27 LR Teisingumo ministras. 1933–1940 Apeliacinių rūmų pirmininkas.
- [10] Pijus Bielskus (1880–1958) – kunigas, filosofijos mokslų daktaras. 1921–1940 m. LR Prezidento kanceliarijos viršininkas.
- [11] „Dabartiniam ministrui mano prašymas negalėjo patikti: jis teisė pats ir bausmę skyrė. O aš, prokuroro ir advokatų (Nargelav.) patiriamas, dariau aliuzijų į paskirtosios bausmės neteisėtumą (sudėtinė bausmė). Pritardamas Adolpo paleidimui jis tuo pačiu pripažintų, kad skirdamas tokią bausmę jis yra negerai padaręs, – jis pats save pasmerktų. Tai yra jo prestižo reikalas, ir aš netikiu, kad jis čia nusileistų“ (Balio Sruogos laiškas Juozapui Sruogai, iš Kauno – į Tilžę, 1939-03-01, [rankraštis], in: *LLTI BR*, f. 53, b. 313, l. 1v).
- [12] Teodoras Reingardas (1883–1947) – 1937 m. – inžinierius, projektavęs namus, prižiūrėjęs statybos darbus, matininkas. BS kaimynas Kaune, Žaliakalnyje, sklypo Ramiojoje g. Nr. 17 savininkas.
- [13] Stasys Dabušis (1889–1974) – kalbininkas, vertėjas. 1927–1938 m. Švietimo ministerijos Knygų leidimo komisijos darbuotojas. Balio Sruogos kaimynas Kaune, Žaliakalnyje, sklypo Ramiojoje gatvėje Nr. 9 savininkas.
- [14] Liudas Mikšys (1888–1968) – statybos inžinierius, hidrotechnikos ir vandentiekio specialistas. Balio Sruogos kaimynas, sklypo Kaune, Žaliakalnyje, Ramiojoje g. Nr. 3, savininkas.
- [15] Juozapas Sakavičius (g. 1901) – Kauno daržininkas, sodininkas, buvęs Lietuvos kariuomenės kūrėjas savanoris. Balio Sruogos kaimynas Kaune, Žaliakalnyje, sklypo Ramiojoje gatvėje Nr. 7 savininkas.
- [16] Vladimiras Šilkarskis (1884–1960) – filosofas. 1924–1940 m. LU (VDU) profesorius, graikų kalbos ir literatūros dėstytojas. Anot rašytojo žmonos, Balys Sruoga „[m]ėgo dirbti sodelyje, augalus prižiūrėti, sodinti. Šioje srityje turėjo gerus patarėjus – profesorius Jonyną ir Šilkarskį“ (Vanda Sruogienė, „Balys kasdienėj buity“, in: *Balys Sruoga mūsų atsiminimuose*, sudarė Vanda Sruogienė, Vilnius: Regnum fondas, 1996, p. 113).
- [17] Ignas Jonynas (1884–1954) – istorikas, diplomatas. 1924–1939 m. LU (VDU), 1944–1954 m. VU dėstytojas, nuo 1931 m. Lietuvos istorijos katedros vedėjas.
- [18] Bronė Jazbutytė-Sruogienė (1896–1950) – Juozapo Sruogos žmona, sklypo Kaune, Žaliakalnyje, Ramiojoje gatvėje Nr. 7A, savininkė.
- [19] Balys Sruoga (1896–1947) – Juozapo Sruogos brolis, Vytauto Didžiojo universiteto Humanitarinių mokslų fakulteto dėstytojas, profesorius. Brolio Juozapo Sruogos, diplomato Tilžėje, kaimynas, kuris 1935–1939 m. Kaune, Žaliakalnyje, Ramiojoje gatvėje, prižiūrėjo jo žemės sklypo įrengimo, apželdinimo ir namo statybos darbus.
- [20] Pirmojo lapo kairėje parašėje adresanto ranka vertikaliai prirašytas tekstas.